

Državljska vzgoja in etika

DRUŽBA PRIHODNOSTI

Metoda 10

Razred: 8	Predmet: Državljska vzgoja in etika
Tematski sklop	Družba prihodnosti ali za kakšno prihodnost gre
Tema / vsebina	Zamisli (vizije) različnih smeri. Primerjanje posledic. Primerjanje posledic za kakovost življenja, vrednot, ki stojijo za izbirami.

UČNI NAČRT

Cilji	Učijo se zamišljati več možnosti (alternativ) za razvoj na določenem področju, tehtati njihove posledice, z njimi povezane vrednote.
Pojmi	Zamisli (vizije), scenariji (zaželene in nezaželene) prihodnosti, merila izbiranja med njimi – kaj nam je pomembno, participacija – sodelovanje pri odločanju, konflikti interesov, želja, njihovo usklajevanje
Možne medpredmetne povezave	Zgodovina, geografija, sociologija, psihologija, okoljska vzgoja, astronomija itd.
Dodatne informacije za učitelje	1. Učitelj naj bo pozoren na prenos znanja v konkretno vedénje v razredu – ni dovolj, da učenci vedó, kaj je dober oziroma slab argument, to morajo tudi uporabljati v pogovoru v razredu. 2. Učitelj naj dano gradivo poveže z vsakdanjimi izkušnjami učencev. 3. Pokažite kje lahko učenci na konkretnem področju življenja (ki jih zadeva – npr. v ureditvi šole ali okolice ali kraja) predvidijo več možnih smeri razvoja – scenarijev, glede na različne vizije, želje,
Dodatne informacije za učence	1. Pomen poslušanja sošolcev in ocene njihovih argumentov. 2. Povezava razgovora v šoli z vsakdanjimi izkušnjami.

DIDAKTIČNI MODELI

Ime	Velikonočni otok
Neposredni cilji	Na primeru starodavne odmaknjene civilizacije skupaj z učenci preučujemo pot, ki jo človeštvo ubira in posledic, ki mu pri nadaljevanju te poti lahko sledijo.
Didaktična naloga	Na primeru iz zgodovine Velikonočnega otoka, predstavimo zgodbo ponesrečenega razvoja in končnega propada neke napredne civilizacije.
Metodika-variante Vaja lahko poteka v dveh delih. V prvem predstavite primer iz zgodovine Velikonočnega otoka. V drugem izpeljite primerjavo z današnjim stanjem na planetu Zemlja. 1. del - Predstavitev: Preberite kratko predstavitev Velikonočnega otoka (lahko uporabite tekst, ki je priložen, lahko pa si s pomočjo predlaganih povezav sami ustvarite potrebno zgodbo) in razloge za njegov propad. Po prvem predstavitvenem delu razvijete uvodno debato: <u>Načrt razprave z učenci:</u> Možen potek razprave.	

1. Kje leži Velikonočno otok?
 2. Kako je otok razvil svojo civilizacijo in kakšna je ta bila?
 3. Zakaj in kako so postavljali mogočen kipe, po katerih je otok danes znan?
 4. Kakšni so bili razlogi za propad civilizacije in kako je ta potekal?
 5. Zakaj propada niso znali ustaviti?
- Itd.

2. del - Izpeljava:

Preberite še drugi del predlagana teksta o primerjavi zgodbe Velikonočnega otoka z situacijo planeta Zemlja. Po tem razširite debato še na osnovi te primerjave.

Načrt razprave z učenci:

Možen potek razprave.

1. Na kak način je zgodba Velikonočnega otoka podobna zgodbi planeta Zemlja?
 2. Zakaj civilizacija svojega napredka ne zna uravnotežiti?
 3. Kako lahko preprečimo, da se kaj podobnega zgodi tudi z našo civilizacijo?
 4. Kako moramo ukrepati?
 5. Kako lahko pri tem pomaga vsak posameznik?
- Itd.

Za evalvacijo vaje se lahko izdelata tudi plakat, priredi kakšna okrogla miza ali napiše spis, ki obravnava omenjeno primerjavo.

Drugo gradivo	<ul style="list-style-type: none"> - Justin, J. (2007). Družba prihodnosti. V: Justin Janez (ur.), <i>Državljska vzgoja in etika; učbenik za 8. razred</i>, str. 63-79. Ljubljana: i2. - Državljska vzgoja in etika; učbenik za 8. razred (ur. dr. J. Justin); pogl. <i>Družba prihodnosti</i> - Državljska vzgoja in etika; delovni zvezek za 8. razred (ur. dr. J. Justin); pogl. <i>Družba prihodnosti</i> - Dokumentarni film The Planet (2006), http://www.imdb.com/title/tt0950758/ (3.6.2008) - Dokumentarni film Neprijetna resnica - An Inconvenient Truth (2006), http://www.imdb.com/title/tt0497116/ (3.6.2008) - Forecasts, http://www.wfs.org/Forecasts From The Futurist Magazine (8.1.2011) - Top 10 Forecasts 2008, http://www.youtube.com/watch?v=sKYY_8iqaB0 (3.6.2008) - Neprijetna resnica o usodi planeta, http://www.kvarkadabra.net/article.php/Neprijetna-resnica-o-usodi-planeta (28.5.2008). - Gandon, O. (2008). <i>Razumeti svet: izzivi jutrišnjega dne</i>. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije - Cigüt, N. (2003). Kako poučujemo - kaj ocenjujemo: priročnik za učitelje državljanske vzgoje in etike. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (str. 107, naloga 47)
Internetni / knjižni kotiček za učence	<ul style="list-style-type: none"> - Velikonočni otok, http://www.gea-on.net/clanek.asp?ID=122 (3.6.2008) - Easter Island, http://en.wikipedia.org/wiki/Easter_Island (3.6.2008) - Rapa Nui, http://www.netaxs.com/trance/rapanui.html (3.6.2008) - Top 10 Forecasts 2008, http://www.youtube.com/watch?v=sKYY_8iqaB0 (3.6.2008) - Neprijetna resnica o usodi planeta, http://www.kvarkadabra.net/article.php/Neprijetna-resnica-o-usodi-planeta (28.5.2008).
Internetni / knjižni kotiček za učitelje	<ul style="list-style-type: none"> - Justin, Janez; Sardoč, Mitja & Klemenčič, Eva (2008). <i>Učenje in izobraževanje za demokratično državljanstvo: zbirka gradiv – zgoščenka</i>. Ljubljana: Pedagoški inštitut. - Dokumentarni film The Planet (2006), http://www.imdb.com/title/tt0950758/ (3.6.2008) - Dokumentarni film Neprijetna resnica - An Inconvenient Truth (2006), http://www.imdb.com/title/tt0497116/ (3.6.2008) - Forecasts, http://www.wfs.org/Forecasts From The Futurist Magazine (8.1.2011)

	<ul style="list-style-type: none"> - Top 10 Forecasts 2008, http://www.youtube.com/watch?v=sKYY_8iqaB0 (3.6.2008) - Neprijetna resnica o usodi planeta, http://www.kvarkadabra.net/article.php/Neprijetna-resnica-o-usodi-planeta (28.5.2008). - Velikonočni otok, http://www.gea-on.net/clanek.asp?ID=122 (3.6.2008) - Easter Island, http://en.wikipedia.org/wiki/Easter_Island (3.6.2008) - Rapa Nui, http://www.netaxs.com/trance/rapanui.html (3.6.2008)
--	--

DODATNI MATERIAL

1. del - PREDSTAVITEV:

Velikonočni otok

Velikonočni otok sredi južnega dela Pacifika je eden najbolj odročnih koncev našega planeta, ki so ga za stalno naselili ljudje že pred prihodom Evropejcev. Rapa Nui, kot otoku pravijo domačini, je vulkanskega izvora in ni veliko večji, kot je recimo hrvaški otok Vis. Za polet z letalom iz južnoameriškega Čila do otoka potrebujemo več kot pet ur, pri čemer preletimo skoraj štiri tisoč kilometrov oceana. Kako odročen kraj je Velikonočni otok, najbolj slikovito opišemo, če si zamislimo, da bi bil Vis osamljen otok, ki bi ga obkrožalo odprto morje oceana, najbližja celina pa bi bila šele nekje pri Kanarskih otokih ali na Grenlandiji.

Arheološka izkopavanja na Velikonočnem otoku so pokazala, da so ljudje prispeli na otok prek drugih polinezijskih otokov že med propadanjem rimskega imperija. Največji razcvet je tamkajšnja kultura doživela po letu 1000, ko naj bi na tem majhnem odročnem pacifiškem otoku živelo že več kot deset tisoč ljudi.

Skrivnost mogočnih kamnitih kipov

Velikonočni otok je danes seveda najbolj poznan po velikanskih kamnitih kipih v obliki stiliziranih obrazov. A že ko je nizozemski kapitan Jakob Roggeveen na veliko noč leta 1722 zagledal otok, bil je prvi Evropejec, ki se mu je to posrečilo, se je vprašal, kako neki so lahko domačini postavili toliko več deset ton težkih in tudi dobrih deset metrov visokih kamnitih kipov, ko pa na otoku ni dreves.

Skrivnost teh mogočnih kamnitih kipov je pred nekaj desetletji pojasnila šele paleobotanična študija, ki je pokazala, da je bil otok nekoč povsem porasel s palmami, ki pa so jih domačini počasi posekali. Ko so otok v začetku osemnajstega stoletja odkrili nizozemski pomorščaki, je bil že povsem gol. Z iztrebljenjem gozda so domačini z otoka pregnali tudi kopenske ptice. Arheološka izkopavanja so pokazala, da je nekoč na otoku živelo vsaj šest vrst kopenskih in petindvajset morskih vrst ptic. Ena od priljubljenih jedi domačinov so bili tudi delfini, kar pomeni, da so bili dobri ribiči in izdelovalci kanujev.

Zakaj na otoku ni dreves?

Drevesa so bila vsekakor ključna naravna dobrina, ki je domačinom na otoku omogočala gradnjo kanujev, postavljanje kipov, kurjenje ognja, nabiranje sadja, zaščito za gnezdenje ptic in še marsikaj drugega. Kako to, da so domačini le nekaj desetletij, preden so otok odkrili Evropejci, posekali prav vsa drevesa na otoku?

Ko na otoku naenkrat ni bilo več dreves, so se namreč hitro pojavile težave. Skupaj z gozdom so z otoka odšle tudi ptice, tako da so se kopenski viri hrane močno omejili. Hkrati je brez palmovih dreves postalo nemogoče izdelovati dovolj kakovostne kanuje, da bi z njimi lahko hodili na odprto morje in se še naprej preživljali z ribolovom.

Lakota in epidemija kanibalizma

Po ustnem izročilu domačinov je okoli leta 1680 na otoku izbruhnila revolucija. Prej je otoku vladal poglavar, ki so ga častili kot božanstvo. Dokler je bilo hrane in dreves v izobilju, so podaniki njemu in njegovim pomočnikom izkazovali vse časti in mu postavljali kamnite spomenike povsod po otoku. A ko je na otoku zmanjkalo dreves in je zavladata velika lakota, so se ljudje uprli in izbruhnila je revolucija.

Vendar je bilo že prepozno. Hrane na otoku ni bilo dovolj za vse prebivalce. Zato so se ljudje zatekli k edini hrani, ki jim je še omogočala preživetje. Mogočna kultura velikonočnega otoka je kmalu po tem, ko je padlo zadnje drevo na otoku, zabredla v pravo epidemijo kanibalizma. Še danes je menda med potomci izvornih prebivalcev na otoku najhujša žalitev, ki jo lahko izrečeš: »Meso tvoje matere imam med zobmi.« Populacija na otoku se je hitro zmanjšala za sedemdeset ali morda celo devetdeset odstotkov. A tudi v teh spremenjenih razmerah poti nazaj ni bilo več. Drevesa so bila za vedno izgubljena.

Vzroki za propad civilizacije

V svoji odmevni knjigi »Kolaps: kako civilizacije izberejo pogubo ali preživetje« Jared Diamond predstavi Velikonočni otok kot primer civilizacije, ki je propadla prav zaradi prevelikega izkoriščanja zanje ključnih naravnih dobrin. Sprašuje se, kaj neki je premišljeval tisti domačin, ki je posekal zadnje drevo na otoku. Kaj so si o vsem skupaj mislili drugi otočani? So sploh kaj mislili?

Je morda otočan, ko je sekal zadnje drevo, utemeljeval svojo odločitev s tem, da bi ustavitev sekanja lahko škodovala otoški ekonomiji? Ali da ni dovolj znanstvenih dokazov, ki bi nedvoumno pokazali, da bo nastala katastrofa, če ne bodo prenehali sekati dreves? Morda je bilo drevo pač njegovo in je bila njegova lastninska pravica, da ga poseka?

2. del - IZPELJAVA:

Otoček sredi vesoljskega oceana

Dogajanje na pacifiškem otočku pred nekaj stoletji je lahko koristna in poučna zgodba tudi za nas in našo današnjo globalno civilizacijo na planetu Zemlja. Tudi mi, povsem enako kot prebivalci Velikonočnega otoka, ki so bili povsem osamljeni sredi velikanskega oceana, nimamo kam, če na planetu okolje ne bo več gostoljubno.

V filmu Neprijetna resnica ([An Inconvenient Truth](#), 2006) »nekdanji bodoči predsednik ZDA« Al Gore, kot se sam rad predstavlja, jasno, podrobno in vsakomur razumljivo predstavi pretresljivo resnico o vplivu človeštva na podnebje planeta. Ljudje smo danes pred podobno dilemo, pred kakršno so bili prebivalci Velikonočnega otoka, ko so imeli še dovolj dreves, da bi s spremenjenim načinom življenja lahko ohranili poraščenost otoka in se izognili okoljski katastrofi ter epidemiji kanibalizma, ki ji je sledila.

Planet sploh ni tako velik

A vsakdo seveda najprej pomisli, da je planet veliko večji kot majhen otoček sredi oceana. Ali se vpliv človeka na okolje nekako ne porazgubi po vsej tej velikanski Zemeljski obli? Naš planet res ni majhen, a vsaj glede debeline atmosfere imamo običajno povsem napačno predstavbo. Če Zemljo predstavimo z globusom, ustreza atmosferi zgolj debelina lakaste lazare na površini plastične krogle, porisane s kontinenti in oceani. Ob tej prisposodbi si že laže zamislimo, kako lahko človeška dejavnost kljub velikim razsežnostim planeta vseeno povzroči globalne spremembe.

Najbolj očiten in nevaren človeški poseg v atmosfero so toplogredni plini, med katerimi je najpomembnejši ogljikov dioksid. Toplogredni plini so nekakšno oblačilo planeta, ki ga ohranja prijetno toplega, saj na površini zadržujejo sončno toploto. Če jih ne bi bilo v atmosferi, Zemlja ne bi bila primerna za življenje. Vendar jih tudi preveč ne sme biti, saj se lahko površina planeta zaradi tega preveč segreje in postane negostoljubna.

Graf v obliki hokejske palice

Znanstveniki so pri vrtnanju globoko v led na Antarktiki našli majhne mehurčke zraka, ki so se ob snežnih padavinah ujeli v ledeno oblogo že pred več sto tisoč leti. Z natančnimi analizami so iz teh prastarih mehurčkov zraka lahko rekonstruirali navzočnost posameznih plinov v Zemljini atmosferi za zadnjih šeststo tisoč let.

Graf, ki opisuje količino ogljikovega dioksida v atmosferi, je postal poznan kot krivulja hokejske palice. Zakaj prav ta športna metafora? Ker se krivulja povsem na koncu, ko se časovna os približuje današnjemu času, dvigne podobno, kot je na koncu zakrivljena hokejska palica. Količina ogljikovega dioksida v atmosferi je danes večja, kot je bila sploh kdaj v obdobju zadnjega pol milijona let. V vseh teh tisočletjih so bila na Zemlji velika nihanja količine ogljikovega dioksida v atmosferi, a vrednost nikoli ni presegla 300 enot, zadnje meritve pa se že nevarno približujejo 400 enotam.

Bomo ponovili napako prebivalcev Velikonočnega otoka?

Problem našega vpliva na podnebje planeta Zemlje nikakor ni samo znanstveno vprašanje. Kot večkrat poudari Al Gore v filmu, je znanost glede tega povsem enotna – zdaj je na vrsti politika, saj se je treba s problemom resno spopasti. Prebivalci planeta Zemlja imamo vse možnosti in znanje, da se soočimo s problemom in ga s skupnimi močmi rešimo. Ključna težava pa je, da nekatere velike države problema ne jemljejo resno in se izgovarjajo, da bi ukrepi za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov negativno vplivali na njihovo gospodarstvo. Al Gore je zelo dobro zadel bistvo problema, ko je citiral pisatelja Uptonia Sinclairja, ki je rekel, da »je težko doseči, da bi človek razumel neko stvar, če je njegova plača odvisna od tega, da je ne razume«.

Če ne bomo zelo kmalu močno omejili izpustov toplogrednih plinov v ozračje in bomo planet še bolj oblačili z vedno novimi plastmi oblačil v obliki ogljikovega dioksida, bomo kmalu imeli ogromno težav. Al Gore v svojem filmu zelo nazorno predstavi, kaj vse nas čaka in kaj se že dogaja pred našimi očmi, a se s tem nočemo soočiti. Odzivamo se podobno, kot so se prebivalci Velikonočnega otoka, ko niso razmišljali o tem, kaj bo, ko bodo posekali zadnje drevo.

Avtor: Sašo Dolenc

Vir: Neprijetna resnica o usodi planeta, <http://www.kvarkadabra.net/article.php/Neprijetna-resnica-o-usodi-planet> (28.5.2008).

Pojem CIVILIZACIJA

Civilizacija (lat. civilitas = vljudnost, uglajenost) je pojem, ki je nastal v 18. stoletju in je skozi čas spremenil pomen. Danes je to obsežnejši pojem, ki vključuje različne faze in načine materialnega, intelektualnega in moralnega razvoja skupnosti. S civilizacijo lahko razumemo skupek znanj, običajev, miselnih in umetniških prepričanj ter nadzora, do katerih se je neka družba dokopala v boju proti naravnim in družbenim silam. Pomeni lahko tudi raven razmeroma razvitega okusa in uglajenosti, ko je človeštvo s tehniko, politično, z razvojem filozofije in književnosti obvladalo človeku nenaklonjene naravne sile. Za predstavnike razsvetljenstva je bila civilizacija povezana z idejo družbenega napredka in je predstavljala zmagoslavje racionalnosti nad religijo in razvoj naravoslovja.

Prve visoke civilizacije

Prve visoke civilizacije so nastale približno leta 3500 pr. n. št. ob Nilu, Evfratu, Tigrisu in drugih velikih rekah. Njihov nastanek štejemo za prelomni trenutek, ki je ločil prazgodovino od starega veka. Naseljevanje ljudi v porečjih Nila v Egiptu in Evfrata in Tigrisa v Mezopotamiji se je začelo v 5. tisočletje pr. n. št. Pred tem se je večina ljudi preživljala z lovom in nabiralništvom. Po svetu so že obstajala majhna stalna vaška naselja, a v večini je bilo prebivalstvo nomadsko. Razvoj kmetijstva pa je privabljal vse več

ljudi, da so se začeli naseljevati v vaseh in mestih. Kot posledica tega so vzniknile prve visoke civilizacije. Ob velikih rekah in njihovih porečjih so nastale zato, ker so bili tam ugodni pogoji za razvoj kmetijstva. Prve države so se razvile ob velikih rekah severne Afrike in v Aziji. Ob Nilu je nastal Egipt, ob rekah Evfrat in Tigris Mezopotamija (Medrečje), ob Indu Indija in ob Rumeni reki Kitajska. Malo kasneje so se razvili še Fenicija, Palestina, Perzija in Hetitski imperij. Skupne značilnosti prvih visokih civilizacij so: namakanje polj, urbano oz. mestno življenje, uporaba pisave, množična uporaba kovin za izdelavo orodja in orožja, gradnja monumentalnih stavb iz opeke ali klesanega kamnja, izdelava keramičnih posod s tankimi stenami in izdelava velikih kipov.

KOŠ

Opomba	